

Інформаційний лист Рамсарського водно-болотного угіддя (ВБУ)
“Липівська заплава” – “Lypivska Floodplain”

1. Ім'я та адреса укладача листа ВБУ:

Мальцев Володимир Інокентійович, к.б.н., с.н.с
докторант, Національний аграрний університет
директор, ННУ Інститут екології (ІНЕКО) Національного екологічного центру України
вул. Закревського, 23-А, кв. 90, Київ, Україна
тел. + 380 44 546 0073, +380 67 442 0023
E-mail: maltsev@fm.com.ua

Зуб Леся Миколаївна, к.б.н.
ст. наук. співробітник
Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України,
вул. Б.Хмельницького, 15, Київ, Україна
тел. + 380 044 266 3341, + 380 044 453 2119

Карпова Галина Олексіївна, к.б.н.
ст. наук. співробітник
Інститут гідробіології НАН України,
Пр-т Героїв Сталінграду, 12, Київ, Україна
тел. + 380 44 546 0073, +380 50
E-mail: maltsev@fm.com.ua

2. Країна: УКРАЇНА

3. Дата: червень 25, 2004

4. Назва Рамсарського угіддя: “Липівська заплава” – “Lypivska Floodplain”

Примітка: Липівська заплава є лівобережним мілководдям Кременчуцького водосховища

5. Карта Рамсарського угіддя.

- а) тверда копія
- б) цифровий (електронний) формат

6. Географічні координати:

а) крайніх пунктів

б) центру

49°35 N 32°05 E

7. Розташування:

ВБУ представляє собою прибережні мілководдя та плавнево-острівний масив, розташовані при лівому березі Кременчуцького водосховища вище м. Черкаси, в трикутнику “Залізничний міст - с. Чапаєвка – с. Кедина Гора” (Черкаська область), на землях водного фонду Чапаєвської та Домантовської сільських рад. Територія ВБУ повністю входить до складу орнітологічного заказника загальнодержавного значення “Липівський”, створеного Постановою Ради Міністрів УССР від 28 жовтня 1974 р. № 500 (землевідвід згідно рішення Черкаської обласної ради від 14.08.2001 р. № 21-20). Охоронне зобов'язання видано Черкаському регіональному управлінню водних ресурсів.

Входить до складу ІВА № 326 “Липівський орнітологічний заказник” (Lypivs'kyj protected locality)

8. Висоти: 81,0 – 83,0 м

9. Площа: 4500 га

10. Короткий огляд:

Липівська заплава представляє собою затоплену на глибину 1 – 3 м водами Кременчуцького водосховища лівобережну заплаву Дніпра, лежить на західному схилі Українського кристалічного щита в південно-західній частині Придніпровської низовини, поверхня якої складена піщаними, піщано-глинистими та лесовими відкладами.

Мілководдя, з яких складається ВБУ, на 90% зайняті зануреною рослинністю, на відкритих мілководдях домінують широколисті рдесники (*Potamogeton perfoliatus*, *P. lucens*). По берегах і на островах звичайні заплавні та суходольні ліси, майже всюди вторинні. В акваторії є декілька островів, покритих рослинністю. Прибережна смуга та простір між островами та берегом заростає повітряно-водною рослинністю з домінуванням рогозів вузьколистого та широколистого, а також очерету звичайного. Тут зростають види, занесені до Червоного Списку водних макрофітів України: водяний горіх плаваючий (*Trapa natans*) (С2), водяна папороть сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*) (С2), водяний жовтець (*Barachium aquatile*) (С2), виринація весняна (*Callitriche verna*) (С3), виринація ставкова (*C. stagnalis*) (С4), латаття біле (*Nymphaea alba*) (С3), глечики жовті (*Nuphar lutea*) (С3); перші два види занесені до Червоної книги України. До Зеленої книги України занесені угруповання глечиків жовтих, латаття білого та водяного горіха.

Невеликі смуги вздовж річки займають заплавні луки. По берегах звичайні заплавні та суходольні ліси, майже всюди вторинні. Основні деревинні породи тут: сосна, дуб, верба біла, тополя чорна.

Липова заплава є місцем перебування численних видів водних птахів: крякв, лисух, чирків-свистунів, бекасів, куликів, вальдшнепів тощо, а в прибережній полосі в лісі водяться сороки, одуди, сорокопуди, сойки, великі синиці, горлиці, звичайні горобці. В зоні ВБУ перебувають 4-6 особин орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*), занесеного до Червоної книги України

Липова заплава є також цінним нерестовищем, місцем нагулу та зимівлі масових видів риби: ляща (*Abramis brama*), судака (*Lucioperca lucioperca*), сазана (*Cyprinus carpio*) та інших.

Серед ссавців, які зустрічаються на території ВБУ, відзначимо занесеного до “Червоної книги України” горностая (*Mustela erminea*).

11. Рамсарські критерії:

2, 4, 5, 8.

12. Обґрунтування кожного критерію, внесеного до списку у пункті 11:

(2). ВБУ “Липівська заплава” підтримує існування популяцій вразливих видів: водяного горіха плаваючого (*Trapa natans*), сальвінії плаваючої (*Salvinia natans*), орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*), горностая (*Mustela erminea*) а також рідкісних угруповань: глечиків жовтих (*Nupharetum lutei*, *Nupharo lutei-Nymphaeetum albae*), латаття білого (*Nymphaeetum albae*) та водяного горіха плаваючого (*Trapa natans*).

(4). ВБУ “Липова заплава” забезпечує нерестові умови та зростання молоді фітофільних риби – мешканців Кременчуцького водосховища: ляща (*Abramis brama*), судака (*Lucioperca lucioperca*), сазана (*Cyprinus carpio*) та ін., а також виведення нащадків та нагулу пташенят численних водноплавних птахів.

(5). ВБУ підтримує існування:

крижня *Anas platyrhynchos* – 10 000 – 25 000 особин,

лиски *Fulica atra* – 2 000 – 6 000 особин,

чирянки великої та чирянки малої (*Anas querquedula*, *A. crecca*) – 1 000 – 4 000 особин

черні морської (*Aythya marila*) – 400 – 500 особин,
орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) – 4 – 6 особин.

(8). ВБУ є одним з основних на Кременчуцькому водосховищі нерестовищем, місцем нагулу та зимівлі масових видів риби: ляща (*Abramis brama*), судака (*Lucioperca lucioperca*), сазана (*Cyprinus carpio*) та ін.

13. Біогеографія:

Ботаніко-географічна приналежність ВБУ: Північна лісостепова область Дніпровської терасової рівнини, Дніпровський заплавно-боровий район.

Зоогеографічна приналежність ВБУ: Палеарктичний відділ, Європейсько-Сибірська область, Європейська лісостепова провінція.

14. Фізичні особливості ділянки:

Липівська заплава представляє собою затоплену на глибину 1-3 м водами Кременчуцького водосховища лівобережну заплаву Дніпра, лежить на західному схилі Українського кристалічного щита в південно-західній частині Придніпровської низовини, поверхня якої складена піщаними, піщано-глинистими та лесовими відкладами. Під берегом іде ланцюг островів, які представляють собою останці другої тераси. Ложе складене в основному алювіальними відкладами.

ВБУ в теперішньому вигляді виникло внаслідок зарегулювання Дніпра греблею Кременчуцького водосховища. Гідрологічний режим визначається гідрологічним режимом водосховища, зокрема динамікою рівня.

15. Фізичні дані водозбірної басейну.

ВБУ повністю знаходиться у межах водозбірної басейну р. Дніпро. Основним джерелом надходження води є власне р. Дніпро, що надходить до Кременчуцького водосховища через греблю Канівської ГЕС. Інші джерела – річки Рось, Вільшанка, Тясмин, Сула. Від північного кордону України до ВБУ Дніпро тече схилом Українського кристалічного щита, поверхня якого складена піщаними, піщано-глинистими та лесовими відкладами. Більша частина водозбірної території вкрита опідзоленими, вилуженими та типовими чорноземами. Основу землекористування становлять сільськогосподарське та лісогосподарське користування.

Клімат водозбірної басейну помірно континентальний. Льодостав на Кременчуцькому водосховищі як правило триває з грудня до березня.

16. Гідрологічні умови:

ВБУ фактично є частиною Кременчуцького водосховища, і його рівневий режим визначається динамікою спрацювання останнього. Нижче наведена орієнтовна динаміка рівнів води у водосховищі і, відповідно, в межах ВБУ, в роки середньої водності (НПР – 81,0 м над рівнем моря).

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Рівень відносно НПР, см	- 230	- 250	- 300	НПР	+100	НПР	- 20	- 50	- 100	- 150	- 180	- 200

Мілководдя, з яких складається ВБУ, на 90% зайняті зануреною рослинністю, на відкритих мілководдях, які відчувають істотний вплив змінно-нагінної вітро-хвильової активності, домінують широколисті рдесники (*Potamogeton perfoliatus*, *P. lucens*).

17. Тип водно-болотного угіддя:

М · 6.

18. Головні екологічні особливості:

Основна частина ВБУ – це мілководдя, які піддаються інтенсивному вітро-хвильовому впливу з боку плеса водосховища і на 90% зайняті зануреною рослинністю. Тут домінують широколисті рдесники (*Potamogeton perfoliatus*, *P. lucens*). По берегах і на островах звичайні заплавні та суходільні ліси, майже всюди вторинні. В акваторії є декілька островів, покритих рослинністю. Прибережна смуга та простір між островами та берегом заростає повітряно-водною рослинністю з домінуванням рогозів вузьколистого та широколистого, а також очерету звичайного.

19. Найбільш цінна флора:

В межах ВБУ зростають види, занесені до Червоного Списку водних макрофітів України: водяний горіх плаваючий (*Trapa natans*) (С2), водяна папороть сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*) (С2), водяний жовтець (*Barachium aquatile*) (С2), виринниця весняна (*Callitriche verna*) (С3), виринниця ставкова (*C. stagnalis*) (С4), латаття біле (*Nymphaea alba*) (С3), глечики жовті (*Nuphar lutea*) (С3); перші два види занесені до Червоної книги України. До Зеленої книги України занесені угруповання глечиків жовтих, латаття білого та водяного горіха.

20. Найбільш цінна фауна.

В зоні ВБУ перебувають 4-6 особин орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*), занесеного до Червоної книги України. Серед ссавців, які тут зустрічаються, відзначимо занесеного до Червоної книги України горностаю (*Mustela erminea*).

21. Соціальна і культурна цінність:

Соціальна цінність ВБУ полягає у його ролі у відтворенні масових видів риб Кременчуцького водосховища, які є об'єктом як комерційного, так і аматорського промислу (щорічний комерційний вилов становить 3-4 тис. тонн).

22. Земельне володіння:

Угіддя: землі державного водного фонду в розпорядженні Черкаського регіонального управління водних ресурсів.

23. Поточне землекористування:

- (а) території і акваторії охороняються, об'єкт природно-заповідного фонду України
- (б) землі Державного лісового фонду.

24. Чинники (минулі, поточні, потенційні) несприятливого для угідь впливу екологічного характеру, включаючи зміни в природокористуванні або проекти розвитку:

ВБУ:

У минулому – спрацювання рівня води в нерестовий період, рибальство і полювання, а також браконьєрство. Нині – спрацювання рівня води в нерестовий період, браконьєрство.

Прилеглі території:

У минулому і нині – нерегульована рекреація.

25. Вжиті заходи щодо збереження:

Створення орнітологічного заказника загальнодержавного значення “Липівський” згідно Постанови Ради Міністрів УССР від 28 жовтня 1974 р. № 500 (землевідвід згідно рішення Черкаської обласної ради від 14.08.2001 р. № 21-20).

26. Запропоновані заходи щодо збереження:

Відповідно до Закону України “Про Загальнодержавну програму формування національної екомережі на період до 2015 р.” територія ВБУ має увійти до складу Дніпровського Меридіонального екокоридору.

27. Поточні наукові дослідження:

Дослідження згідно наукових програм наукових установ НАН України (Інститут зоології ім. І.І.Шмальгаузена, Інститут ботаніки ім. М.Г.Холодного, Інститут гідробіології), а також Інституту екології (ІНЕКО) Національного екологічного центру України.

28. Поточний стан освіти:

ВБУ мало використовується для освіти, проте є можливість проводити тут екскурсії студентів біологічних спеціальностей ВНЗ Черкаської та прилеглих областей, а також організувати екологічні екскурсії для мешканців Черкас, прилеглих до ВБУ населених пунктів та відпочивальників з місцевих баз відпочинку

29. Поточний стан рекреації і туризму:

Рекреаційна активність на території ВБУ не висока, проте в безпосередній близькості розташовано ряд баз відпочинку.

30. Юрисдикція:

Заказник “Липівський” та землі водного фонду, на яких він розташований, підпорядковано Черкаському Регіональному управлінню водних ресурсів.

31. Управління ВБУ:

Черкаське Регіональне управління водних ресурсів:

Вул. Льїна, 332, м. Черкаси, 18005, Україна

Тел.: +380472 47-25-37; Факс: +380472 47-04-62

E-mail: vr@icr.net.ua

Начальник управління: М.Гадецький

32. Література

Влияние рыбного хозяйства на биологическое разнообразие в бассейне реки Днепр. Определение пробелов и проблем. – К.: «Академперіодика», 2003. – 188 с.

Географічна енциклопедія України: ред. колегія: О.М. Маринич (відповід. ред.) – К. “УРЕ ім. М. Бажана”. 1989. – Т. 1 – 416 с.

Географічна енциклопедія України: ред. колегія: О.М. Маринич (відповід. ред.) – К. “УРЕ ім. М. Бажана”. 1990. – Т. 2 – 480 с.

Геологические памятники Украины. – К.: Наук. Думка, 1985. – 156 с.

Гринжєвський В.М. Аквакультура України. – К.: 1998. – 364 с.

Закон України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки”. – ВВР, 2000, N 47, ст.405

Зеров К.К. Формирование растительности и зарастание водохранилищ днепровского каскада. – К.: Наук. Думка, 1977. – 198 с.

Корелякова И.Л. Растительность Кременчугского водохранилища. – К.: Наук. Думка, 1977. – 198 с.

Макрофиты – индикаторы изменений природной среды. – К.: Наук. Думка, 1993. – 436 с.

Правила експлуатації водосховищ дніпровського каскаду. – К: “Генеза”. – 2003. – 176 с.

Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование /Маринич А.М., Пащенко В.М., Шищенко П.Г./– Киев: Наук. думка, 1985. – 224 с.

Червона книга України: Тваринний світ – К.: Укр. енциклопедія, 1994 – 464с.

Червона книга України: Рослинний світ – К.: Укр. енциклопедія, 1996 – 608 с.